

Шульга М. П., Горбенко М. І.
ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди”

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ОЗДОРОВЧИМ БІГОМ З ШКОЛЯРАМИ

В статті розглянуто значення оздоровчого бігу для покращення здоров'я школярів. Рекомендовані методи проведення занять з різними віковими групами.

Ключові слова: школяр, оздоровчий біг, ходьба, загально-розвиваючі вправи, ігри.

Рухова активність, регулярні заняття фізичною культурою та спортом – обов'язкові складові здорового способу життя.

Сьогодні одним із факторів кризового стану здоров'я громадян України є обмежена рухова активність. Лише 13% українців мають необхідний фізіологічно обумовлений рівень рухової активності, тоді як в країнах ЄС – 40-60%, а в Японії – 70-80% [1].

Молодь надає перевагу пасивним формам проведення дозвілля, зокрема перегляду телевізійних програм і користуванню електронно-інформаційними пристроями. Очевидно їм бракує знань і практичних навичок щодо відповідних складових здорового способу життя, і головне – усвідомлення необхідності дотримання оптимального балансу фізичної і розумової діяльності для забезпечення гармонійного розвитку особистості й уникнення ризику хронічних захворювань.

Дослідження гігієністів свідчать, що до 82-85% денного часу більшість школярів перебувають у статичному положенні (сидячи). Навіть у молодших школярів довільна рухова діяльність (ходьба, біг, ігри) займає тільки 16-19% часу доби, з них на організовані форми фізичного виховання припадає лише 1-3%. Загальна рухова активність дітей зі вступом до школи падає майже на 50%, знижуючись від молодших класів до старших [7].

В даний час медицина і спортивна наука рекомендують включати вправи на витривалість до режиму життя людини. Як показують дослідження із всіх видів фізичних вправ найбільшу користь для здоров'я приносять ті, які виконуються довгий час і при достатньому забезпеченні організму киснем, тобто аеробному режимі [7].

Одним із засобів, що може покращити стан здоров'я, підвищити працездатність, компенсувати недостатність рухової активності школярів – є найпростіша, природна і доступна вправа, виконання якої не потребує спортивних залів – це оздоровчий біг.

Метою статті є обґрунтування значення оздоровчого бігу на ліквідацію наслідків гіподинамії у школярів, відставання у фізичному розвитку, накопичення резерву сил, що дозволить їм справитись з ускладненими програмами, протистояти стомленню, боротись з хворобами і забезпечити їх профілактику.

Структура форми занять оздоровчим бігом.

Школярам, які хочуть бути здоровими, потрібні добре і ефективно працюючі серцево-судинна і дихальна системи. Оздоровчий біг краще за інші засоби розвиває таку важливу якість як витривалість, яка відіграє важливу роль у підтриманні здоров'я, нормальній діяльності таких важливих фізіологічних систем, як серцево-судинна і дихальна.

Систему позакласних занять оздоровчим бігом доцільно будувати на окремих етапах річного періоду, щоб кожний наступний період передбачав нарощування навантажень в повній відповідності з даними педагогічного, лікарського контролю і самоконтролю.

Створюючи групи оздоровчого бігу при школі, необхідно враховувати вік і біологічний розвиток школярів. За віком групи рекомендується ділити: молодший шкільний вік – 7-10 років; середній – 11-14 років; старший – 15-17 років.

Заняття в різних вікових групах рекомендується проводити за програмами, які наводяться нижче.

В структурі виражений відносно стійкий порядок наростання навантажень від чверті до чверті в учбовому році за часом і обсягом бігу, його інтенсивності: швидкості і процентному відношенню прискореної ходьби до повільної і швидкого бігу до повільного. Цим самим забезпечується логічний зв'язок параметрів навантажень в кожній віковій, медичній групі.

Систематично на протязі року заняття оздоровчим бігом і ходьбою доповнюються у всіх вікових групах рухливими і спортивними іграми. Ігри сприяють підвищенню емоційності, різносторонньо фізично розвивають школярів, комплексно удосконалюють рухову діяльність.

Рухливим і спортивним іграм згідно з віком школярів відводиться від 10 до 35 хв. в кожному занятті. Причому загально-розвиваючі заняття і ігри можуть проводитись, як в основній частині, так і після.

Підготовча частина заняття проводиться на протязі 10-12 хв. і складається з 5-7 хв. ходьби у поєднанні з бігом і 5-6 хв. загально розвиваючих і спеціальних вправ.

Заключна частина займає 3-5 хв. і складається з вправ на розслаблення, виконаних в русі, після яких пульс повинен бути приблизно на 50 ударів нижче, ніж після навантаження в основній частині заняття.

В молодших групах (7-10 років) заняття тривалістю 45 хв. проводяться в 1 чверті 2 рази в тиждень, в другій і третій 2-3 рази, в четвертій – 3-4 рази, а в період канікул 4-6 раз в тиждень.

В середніх групах (11-14 років) заняття тривалістю 60 хв. проводяться в тиждень: в першій чверті – 2 рази, в другій – третій – 2-3 рази, в четвертій – 3-4 рази, а літом – 4-5 раз.

В старших групах (15-17 років) заняття тривалістю 60 хв. проводяться в тиждень: в першій чверті – 2 рази, в другій – 2-3 рази, в третій – 3-4 рази,

в четвертій – 4-5 раз, літом – 5-6 раз.

Для дівчат навантаження по обсягу повинно бути в групах 11-14 років менше на 10%, в групах 15-17 років – на 15%. У всіх дівчат інтенсивність ходьби та бігу може бути понижена на 3-5%.

Швидкість рівномірного бігу поступово зростає, а час пробігання 1 км зменшується з 7 хв., до 5.30, а в ходьбі з 9 до 8 хв.

На другому році занять ходьба, яка проводиться із швидкістю 9-8 хв. на 1 км може бути замінена повільним бігом (7-7.30 хв. на 1 км). Таким чином на другому році занять замість прискореної ходьби можна використовувати біг в повільному темпі. Ходьба ж проводиться тільки в підготовчій та заключній частині занять. Крім цього навантаження може бути збільшено на 20-25% для молодшого віку, на 15-20% для середнього і на 10-15% для старшого.

**ДИНАМІКА НАВАНТАЖЕНЬ НА ЗАНЯТТЯХ
ОЗДОРОВЧИМ БІГОМ І ХОТЬБОЮ ДЛЯ ШКОЛЯРІВ ОСНОВНОЇ ГРУПИ
(1 рік занять)**

Засоби Тижні	Прискорена ходьба		Біг		ЗРВ (хв.)	Ігри (хв.)
	М	сек. 100 м	М	сек. 100 м		
7-10 років						
1-2	180	66	400	45	15	20
3-4	220	66	480	45	15	20
5-6	250	66	560	45	15	20
7-8	290	66	630	45	15	20
9-10	320	66	710	45	15	20
11-12	360	66	790	45	15	20
13-14	360	59	900	44	15	20
15-16	390	59	990	44	15	15
17-18	430	59	1080	43	15	15
19-20	460	59	1170	43	15	15
21-22	500	59	1260	43	15	15
23-24	540	59	1350	43	15	15
25-26	540	50	1510	42	15	10
27-28	580	50	1610	42	15	10
29-30	610	50	1710	41	15	10
31-32	650	50	1810	41	15	10
33-34	680	50	1920	41	15	10
35-36	720	50	2020	41	15	10
37-38	720	50	2100	40	15	10
39-40	720	50	2100	40	15	10
41-42	900	50	2600	40	15	10
43-44	720	50	2100	40	15	10
45-46	900	50	2600	40	15	10
47-48	720	50	2100	40	15	10
49-50	900	50	2600	40	15	10
51-52	720	50	2100	40	15	10

Засоби Тижні	Прискорена ходьба		Біг		ЗРВ (хв.)	Ігри (хв.)
	М	сек. 100 м	М	сек. 100 м		
Гранична ЧСС (уд./хв)		150±5		180±5		150-180
11-14 років						
1-2	340	62	980	40	15	30-35
3-4	370	62	1070	40	15	30-35
5-6	400	62	1170	40	15	30-35
7-8	440	62	1270	40	15	30-35
9-10	470	62	1370	40	15	30-35
11-12	500	62	1460	40	15	30
13-14	500	55	1570	40	15	25-30
15-16	520	55	1680	40	15	25-30
17-18	550	55	1780	40	15	25-30
19-20	580	55	1890	40	15	25-30
21-22	620	55	2000	40	15	25
23-24	650	55	2100	40	15	25
25-26	720	50	2270	37	15	20-25
27-28	780	50	2380	37	15	20-25
29-30	790	50	2490	37	15	20-25
31-32	820	50	2610	37	15	20-25
33-34	860	50	2720	37	15	20
35-36	900	50	2840	37	15	20
37-38	750	50	3150	35	15	20
39-40	750	50	3150	35	15	20
41-42	900	50	3780	35	15	20
43-44	750	50	3150	35	15	20
45-46	900	50	3780	35	15	15-20
47-48	750	50	3150	35	15	15-20
49-50	900	50	3780	35	15	15-20
51-52	750	50	3150	35	15	15-20
Гранична ЧСС (уд./хв)		130±5		170±5		130-170
15-17 років						
1-2	320	55	1130	37	15	30-35
3-4	490	55	1700	37	15	30-35
5-6	320	55	1130	37	15	30-35
7-8	490	55	1700	37	15	30-35
9-10	320	55	1130	37	15	30-35
11-12	490	55	1700	37	15	30-35
13-14	430	50	1890	35	15	25-30
15-16	600	50	2520	35	15	25-30
17-18	430	50	1890	35	15	25-30
19-20	600	50	2520	35	15	25-30
21-22	430	50	1890	35	15	25-30
23-24	600	50	2520	35	15	25-30
25-26	600	50	2700	33	15	20-25
27-28	750	50	3375	33	15	20-25
29-30	600	50	2700	33	15	20-25

Засоби Тижні	Прискорена ходьба		Біг		ЗРВ (хв.)	Ігри (хв.)
	М	сек. 100 м	М	сек. 100 м		
31-32	750	50	3375	33	15	20-25
33-34	600	50	2700	33	15	20-25
35-36	750	50	3375	33	15	20-25
37-38	600	50	3600	33	15	15-20
39-40	720	50	4320	33	15	15-20
41-42	600	50	3600	33	15	15-20
43-44	720	50	4320	33	15	15-20
45-46	720	50	4320	33	15	15-20
47-48	840	50	5040	33	15	10-15
49-50	420	50	4320	33	15	10-15
51-52	840	50	5040	33	15	10-15
Гранична ЧСС (уд./хв)		120±5	160±5		120-160	

Примітка: До кінця першого року занять допускається швидкості бігу для школярів 7-10 років – з 7.30 до 6.30 хв. на 1 км.; 11-14 років – з 6.30 до 6.00; 15-17 років – з 6.00 до 5.30. ЗРВ – загально розвиваючі вправи.

Принцип занять, або заповіді бігуна.

Основні принципи якими повинні керуватися бігуни в заняттях:

1. Навантаження завжди повинні відповідати функціональним можливостям організму або бути адекватними, як говорять фізіологи. “Принцип доступності”, – називають його методисти. “Завжди залишайтеся в межах власних можливостей ніколи і не бігайте з більш сильними” – пише Лід’ярд. “Завжди в межах”, – говорить Мільнер.

Тому, перш ніж приступити до занять необхідно твердо оцінити свій стан і для більшої об’єктивності порадитись з вчителем та лікарем. Тільки після цього підібрати для себе посилене навантаження. Необхідно пам’ятати також, що краще “недібрати”, ніж “перебрати”, особливо на перших порах.

2. “Біг повинен приносити радість”, – вважає Бенджамін Сіпок. “Біг – насолода”, – говорить Мільнер. Тренувальні навантаження ніколи не повинні перетворюватись на важку, безглузду, монотонну роботу.

“На тренуваннях у нас завжди жарти, сміх”, – пише Лід’ярд. Якщо біг не приносить насолоди, задоволення, заняття втрачають всякий сенс. Звідси впливає слідуєчий принцип.

3. “Бігти легко” – відомий лід’ярдівський принцип, значення якого важко переоцінити. Це значить, що темп бігу повинен бути легким, вільним, ритмічним, природнім, не напруженим. Це автоматично обмежує швидкість бігу і робить його безпечним. Необхідно підібрати для себе оптимальну швидкість, свій темп, який не викликає затруднень і приносить задоволення. Це суто індивідуальне заняття – швидкість, яка пасує лише вам і більше нікому. Свій темп звичайно виробляється протягом перших місяців занять і потім зберігається на довгий час.

4. “Бігати одному” – найважливіший принцип тренувань для любителів оздоровчого бігу, особливо на перших порах. Інакше неможливо підібрати оптимальну швидкість і отримувати задоволення від бігу. При бігу в групі неминуче виникає напруження, мимовільне збільшення швидкості, яке негативно впливає на організм. Стан здоров'я, вік і фізична підготовленість бігунів настільки різні, що важко підібрати загальну оптимальну швидкість для двох осіб.

“Потрібно бігти в темпі самого слабого” – пише Лід'ярд. Але бігати в більш повільному темпі теж важко і не приємно.

5. “Починати повільно”. При швидкому початку бігу організм не встигає втягнутися в роботу, нераціонально шляхом витрачається дефіцитне джерело енергозабезпечення – м'язовий глікоген з утворенням молочної кислоти і кисневого боргу, що швидко призводить до втоми. Біг стає важким і неприємним, особливо в кінці дистанції.

При повільному початку бігу встигають повністю розгорнутися аеробні процеси, організм не відчуває недостачі в кисні і другої половини дистанції біг стає легким і дуже приємним. Такий біг приносить велику радість і почуття глибокого задоволення.

6. “Тільки бадьорість” – означає, що навантаження, особливо на перших порах, не повинні викликати вираженого стомлення і зниження працездатності на протязі трудового дня. Почуття в'ялості, сонливість вдень – вірна ознака того, що навантаження потрібно зменшити.

“Тренуватись, але не перенапружуватись!” – пише Лід'ярд. “Здорові навантаження, а не перевантаження укріплюють організм” – вважає відомий спортивний лікар Е. Дойзер.

Рекомендації по заняттях оздоровчим бігом.

Основні принципи викладені в попередній частині в основному дані ведучими фахівцями для занять оздоровчим бігом індивідуально. Практика показує, що при заняттях оздоровчим бігом для початківців в період одного – двох місяців відсіюється до 30% новачків. За спостереженням спеціалістів основні причини припинення занять зводиться до наступного:

1. Перш за все незадоволенням тренуванням і недостатнім терпінням. Для того щоб підібрати оптимальне навантаження для кожного з початківців, потрібен деякий час приблизно 2-4 тижні регулярних занять. На перших тренуваннях для деякого навантаження стане важким, а для деякого недостатнім. В обох випадках учень не отримує задоволення і інколи припиняє тренування. Про це обов'язково вчитель повинен попередити початківців і постаратися звести до мінімуму період “акліматизації”.

2. Спочатку занять, навіть при правильно підбраному навантаженні можливі деякі неприємні відчуття і поява болей в області серця, печінки, селезінки і т. д. В такому випадку необхідно зробити перерву в тренуваннях і порадитись з учителем, тренером і лікарем. Звичайно організм людини, яка вперше приступає до занять, настільки детренований, що найменший

подразник може вивести його з рівноваги.

Але це зовсім не означає, що біг недоступний. При розумній поведінці організм поступово адаптується до навантажень і все стане на своє місце.

3. Певний процент відсіву дають простудні захворювання, особливо якщо заняття починаються пізньої осені чи зимою. Тому краще всього приступати до тренувань в квітні або травні, щоб до зими організм учнів адаптувався до тренувань на відкритому повітрі.

4. В одиничних випадках причиною припинення занять у початківців можуть бути болі в м'язах "кріпатура". Її потрібно "перетерпіти".

5. Одноманітність методичних підходів, слабка емоціональність, не проведення в заняттях рухливих і спортивних ігор, естафет теж можуть бути причинами початківців в заняттях оздоровчим бігом.

Рекомендації по організації методики проведення занять оздоровчим бігом і ходьбою складені на основі педагогічного досвіду, результатів експериментальних досліджень, установок програми по фізичній культурі для загальноосвітніх шкіл, аналізу науково-методичної літератури і нашого власного досвіду. Ці рекомендації розраховані на мінімальні навантаження. Вони призначені для тих, хто ніколи не займався спортом. Виходячи з індивідуальних особливостей і рівня фізичного розвитку того чи іншого школяра, ці навантаження вчитель на свій розсуд може підвищити і навіть збільшити в два рази. Але при цьому необхідно дотримуватись принципу поступовості і не захоплюватись підвищенням швидкості, а збільшувати відстань ходьби та бігу, орієнтуючись при цьому на показники пульсу і особисте самопочуття. Під впливом занять оздоровчим бігом і ходьбою з віком і стажем тренувань пульс, як в спокої, так і після навантажень повинен бути-у тих, хто займається в порівнянні з тими, хто не займається нижче на 5-10 уд./хв., а відновлення ЧСС, тобто пониження її після занять повинно проходити швидше і ефективніше. Як уже було сказано, обов'язковою умовою є систематичний лікарський контроль педагогічний контроль, а також самоконтроль.

Висновки та рекомендації.

Оздоровчий біг в заняттях зі школярами є одним з основних і доступних засобів підвищення функціональних можливостей серцево-судинної системи школярів. Це засіб "утікти" від гіподинамії, ожиріння та інших хвороб. Тому необхідно активно залучати педагогічних і медичних працівників, громадські організації, ветеранів фізичної культури і спорту для проведення просвітницької роботи щодо усвідомлення школярами необхідності рухової активності і особливо оздоровчого бігу як невід'ємного і основного чинника здорового способу життя.

Використана література:

1. Концепція загальнодержавної цільової соціальної програми "Здорова нація" на 2009–2013 роки, ухвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.05.2008 р.
2. *Лидьярд*. Бег ради жизни. – М. : ФИС, 1971. – 177 с.

3. Мильнер Е. Вас консультирует врач // Легкая атлетика. – № 11. – 1985. – 25 с.
4. Мильнер Е. Выбираю бег. М. ФИС, 1985 г. – С. 25-30.
5. Мотылянская Р., Травин Ю., Величенко В. Школьники и оздоровительный бег // Легкая атлетика. – № 10. – 1983. – С. 11-13.
6. Травин Ю. Физическая подготовка школьников // Легкая атлетика. – № 7. – 1985. – С. 17-18.
7. Стан та чинники здоров'я українських підлітків. Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка. – К., 2011. – 85 с.

ШУЛЬГА Н. П., ГОРБЕНКО Н. И. Методика проведення занять оздоровительным бегом с школьниками.

В статье рассмотрено значение оздоровительного бега для улучшения здоровья школьников. Рекомендованы методы проведения занятий с разными возрастными группами.

Ключевые слова: *школьник, оздоровительный бег, ходьба, общеразвивающие упражнения, игры.*

NIKOLAI SHULGA, GORBENKO NIKOLAI. Methods of teaching jogging with schoolchildren.

In the article the importance jogging to improve students' health. Recommended methods for conducting studies with different age groups and subgroups for health reasons.

Keywords: *student, jogging, walking, general developmental exercises and games.*

Шульга М. П., Лой Б. І.
ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди”

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ ПО ОЗДОРОВЧІЙ ХОДЬБІ З ШКОЛЯРАМИ

В статті розглядається значення оздоровчої ходьби, методи та засоби її застосування на заняттях зі школярами.

Ключові слова: *оздоровча ходьба, школяр, темп ходьби, самоконтроль.*

Оздоровчий біг вважається найбільш доступним і ефективним засобом розвитку та укріплення серцево-судинної системи у школярів. Однак по статистиці від 25 до 50% школярів залишають заняття оздоровчим бігом через появу болю м'язах і зв'язках. Проблемою може бути непристосованість бігуна до твердого покриття доріг, надмірна вага або інші перешкоди [5].

Про використання для фізичного розвитку і здоров'я замість бігу такого древнього засобу, як ходьба, говорять багато вчених та гігієністів [6].

По-перше, це саме доступне навантаження майже для всіх груп м'язів та суглобів. По-друге, таке тренування не потребує жодних додаткових витрат, спеціального одягу та взуття, спортивного інвентарю обладнаної доріжки і т. д.

Метою статті є обґрунтування значення оздоровчої ходьби на заняттях зі школярами з метою підвищення функціональних можливостей організму, в першу чергу, серцево-судинної та дихальної систем,